
Ivo Pilar na udaru austrougarske ratne cenzure

Dr. Ivo Pilar je u ožujku 1915. završio pisanje brošure *Svjetski rat i Hrvati. Pokus orientacije hrvatskoga naroda još prije svršetka rata*, objavljene iste godine u Zagrebu u »komisionalnoj nakladi« knjižare Mirka Breyera (1863.—1946.), uglednoga hrvatskog bibliografa, bibliofila i antikvara. Znajući da neke njegove tvrdnje neće biti ugodne za uši vladajućih krugova u Austro-Ugarskoj Monarhiji, Pilar se, kako bi se zaštitio od mogućih javnih napada, potpisao pseudonimom *Dr. Juričić*. Da mu je prikrivanje identiteta uspjelo svjedoči i podatak da je u zagrebačkom dnevniku *Novine*, glasilu Hrvatskoga katoličkog seniorata, u članku potpisanom inicijalom »P.«, pod kojim se najvjerojatnije krio katolički novinar i političar dr. Petar Rogulja (1888.—1920.), autorstvo pripisano istaknutom pravašu frankovačke orijentacije dr. Franu Milobaru (1869.—1945.), profesoru ekonomije na Sveučilištu u Zagrebu i političkom piscu. Prema novinskoj recenziji autor brošure je »postavio značajnu tezu« da je »između hrvatske inteligencije i puka nastao jaz, jer je inteligencija u očaju prihvatila princip narodnoga jedinstva sa Srbima, zamrzila Monarhiju, a oslonila se na Karađorđevićevu Srbiju, koja je to iskoristila, dok narod hoće svoje realne interese, a te smatra bolje osiguranima u okviru Monarhije«.¹

Nije Pilar bez razloga strahovao od negativne reakcije na svoja geopolitička promišljanja. Državni cenzor, zadužen za zaštitu javnosti od nepoćudnih misli, okljaštrio je svojom crvenom olovkom izvorni tekst prije nego što je dopustio njegovo tiskanje i pojavljivanje u knjižarskim izlozima.

Dvije godine kasnije, u pretposljednjoj ratnoj godini, više nije bilo političkih razloga da Pilarova brošura ostane dostupna samo u tom cenzuri-

¹ P., »Svjetski rat i Hrvati«, *Novine*, Zagreb, 2/1915., br. 110, 3.

SVJETSKI RAT I HRVATI.

pokus orientalni, hrvatskoga naroda još prije
prvobitna rata.

Uputnik: *Lil*

Dr. J. URBANIĆ, *ca*

Lijena K. 1.50.

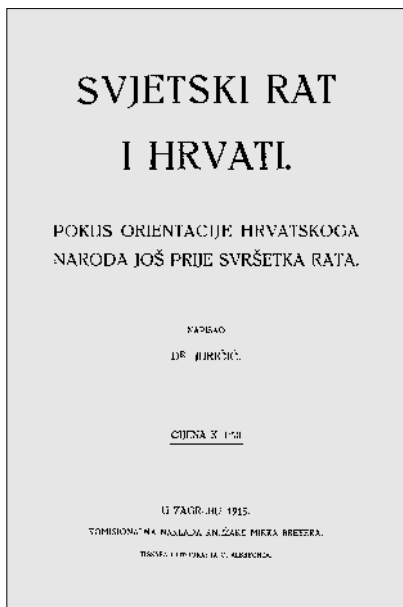
IZLOŽBA:

Uvodnik:	Str.	1 - 1.
Uvodni razgovor	"	3 - 36.
Uvodni razgovor	"	29 - 44.
Susjedni razgovor	"	46 - 57.
Rat i Hrvat:	"	58 - 95.
Stranost stranja u Hrvatskoj <i>pauc. karta:</i> . .	"	78 - 96.
Iskorišćenje rata:	"	99 - 112.

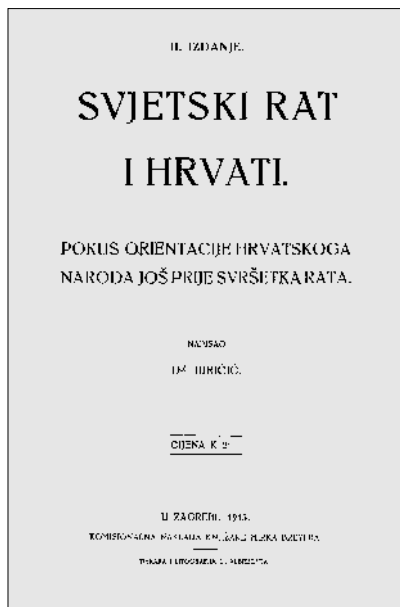
U Zagrebu 1915.

Komunistička partija Hrvatske i Slovenije

Antun P. C. G. Blazević
Antun P. C. G. Blazević

Naslovnica prvog izdanja brošure
Svjetski rat i Hrvati

Naslovnica drugog izdanja
s pogrešno otisnutom godinom objavljivanja

ranom obliku. Pokazalo se naime da su dijelovi koji su cenzoru i aktualnoj austrougarskoj politici najviše smetali, rečenice i odjeljci u kojima se tvrdilo da je Kraljevina Italija prijetvorna saveznica Austro-Ugarske Monarhije (i Njemačke), posve točni. Talijanski prelazak u tabor sila Antante nakon potpisivanja Londonskoga ugovora (1915.), svega nekoliko tjedana nakon izlaska brošure, otvorio je put objavljivanju drugog izdanja (1917.). Da je novo izdanje priređeno u žurbi svjedoči, osim brojnih tiskarskih omaški, i pogrešna godina objavljivanja otisnuta na koricama — 1915!

Iako je i to drugo izdanje brošure donekle bilo prilagođeno političkom trenutku, tj. cenzurirano, nije bilo puko ponavljanje prvoga izdanja dopunjeno izbačenim dijelovima teksta. Pozornije čitanje otkriva u novom izdanju neke formulacije kojih u prvom nije bilo.

Osim ratnih izdanja brošure *Svjetski rat i Hrvati* postoje još dva, objavljena mnogo godina kasnije u posve promijenjenim državopolitičkim odnosima. Krajem devedesetih godina prošloga stoljeća naime zagrebačka nakladnička kuća »Consilium« objavila je pretisak drugoga izdanja zajedno s još dva teksta, od kojih je jedan bio objavljen za Pilarova života (»Dik-

Nu posljedna dva dijelova mislirat, da su strajali razb-
stavlja i ovog pitanja. Ovo razmatranje sačinilo čino u tri
razlike:

1. Iudija se neće priključiti bojunu sporazumu. Odlučni
su za ovo stranoviše napjeti centralnih vlasti, čino i govoriti
vlasti podijela tendencija diplomatske situaciji: svojega sporaz-
uma. Ake uzli i slabi narodi kao Portugal i Grčka, uspok-
obvaga neće da budu plaćenici entente, neuzte jedna re-
vital, kao Italije, koja čini njesto do sebe, uz podrškuje ugo-
vora, pristali ulogu, da biće izvali države, a kojom je do
nekim bila u savezu. PREDSTAVNIK je koji lugu, nedovoljno i
tendencija, da bi svojim postupom pruži Austriji Italija samo
pomogla Rusiji i paronala još putu u Carigrad i na Balkan.
To je pako jedan razmatrak, koji im nije dopustili uzte.

2. Izpukao je, na blizu sa on sobom čini nacod žaki
vlada u Berlinu, da to prišla ovoga leta, kazore se neće pri-
stati karu sloboda, ne smije propustiti, a da se ne ikoveti na
teritorijale povećanje laljšakko države. I tu povećanje ne
samo na račun Austrije, nego i na račun Francuza.

Tako nismo ni u savršenu usjedinjavaju ovoga pitanja
znali doći do zaključaka, koji bi nas pitali u sada, da će
svjetski rat svršiti sa pobjedom centralnih vlasti.

Komozimo ustvrditi, da se potat centralnih vlasti isklučivo
biti je biozimo rat, i dok nije svršiti, ne može se nikada znati
kakav će biti rezultat. Ali činjenični kraj razmatranje pitanja
možemo držati samo pobjedu centralnih vlasti: sa to samo
ovu eventualnosti možemo načiniti temeljem naših služnih poli-
tičkih kombinacija.

III.

Posljedice rata.

U razgovoru nije bilo izmjenjivo govora, ali čini se kao
govore činjenice pred nama, koje je čini biti, govoreći o napjetu
3

Dvije cenzurirane stranice iz prvog izdanja
brošure *Svjetski rat i Hrvati*

tat geopolitičkog položaja»,² a drugi je tek tada došao pred zainteresira-
nu čitateljsku javnost («Pro memorija»).³ Riječ je o knjižici *Usud hrvatskih
zemalja* (Zagreb, 1997.).

Uredništvo časopisa za društvene i humanističke studije *Pilar*, čiji je na-
kladnik Institut društvenih znanosti Ivo Pilar iz Zagreba, pokušalo je rekon-
struirati tekst *Svjetski rat i Hrvati* usporedbom prvoga i drugoga ratnog iz-
danja. Sve postojeće razlike vidljivo su označene.⁴

Ovo izdanje brošure *Svjetski rat i Hrvati* priređeno je za tisak na teme-
lju originalnog Pilarova rukopisa koji se nalazio u posjedu obitelji Jancikovi-
vić, autorovih nasljednika. Danas se rukopis čuva u Nacionalnoj i sveučili-
šnoj knjižnici u Zagrebu.

U dogovoru s nakladnicima, Institutom društvenih znanosti Ivo Pilar i
Družbom »Braća hrvatskog zmaja«, priređivači su, poštujući osobitosti iz-

² Rasprava je objavljena u časopisu *Kroacija*, Zagreb, 1/1924., br. 1, 6-9.

³ Tekst je nastao prije Prvoga svjetskog rata.

⁴ Vidi: Dr. Juričić, *Svjetski rat i Hrvati. Pokus orientacije hrvatskoga naroda još prije svršetka rata*, u: *Pilar*, Zagreb, 3/2008., br. 5 (1), 63-122.

vornog rukopisa, otklonili tiskarske i pravopisne pogreške te način pisanja pojedinih riječi i izraza uskladili s pravilima suvremenoga hrvatskog jezika.

Danas kada obilježavamo stotu obljetnicu izbijanja Prvoga svjetskog rata, Pilarov nam tekst zorno pokazuje koliko su njegova promišljanja snažna, dalekovidna, pronicljiva i nadasve aktualna.

U želji da današnji čitatelj bolje razumije onodobni kontekst Pilarovih misli, tekst je opremljen dodatnim tumačenjima pojedinih izričaja, pojmo-va i događaja te imenskim kazalom.